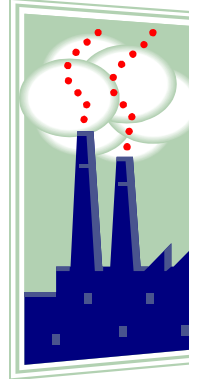
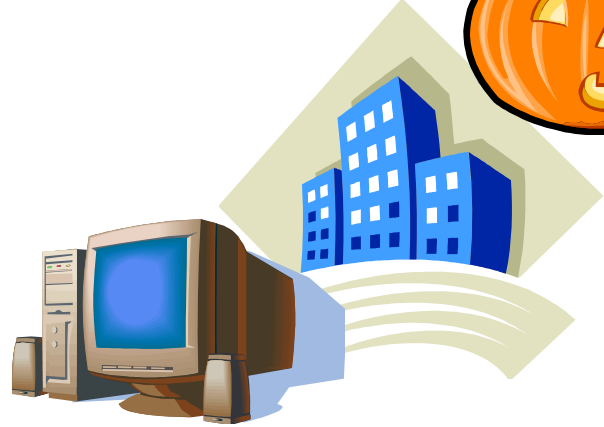

HÅLLBAR KONSUMTION

Allmänt om konsumtion

Hållbar konsumtion

Lärande för hållbar utveckling – Allmänt om konsumtion

Vilket stöd har hållbar konsumtion i Nynäshamns kommuns lokala miljömål?

1. Effektivare användning av energi och transporter
2. Hushållning med mark, vatten och bebyggd miljö
3. Friska vatten
4. Giftfria och resurssnåla kretslopp

Läs mer:

<http://www.nynashamn.se/miljomal>

Nynäshamns lokala miljömål hänger ihop med de sexton nationella miljö kvalitetsmålen i Sverige, som visar det framtida miljö tillståndet. Målet är att nästa generation 2020 ska ha en god bebyggd miljö, där en samhällsutveckling med ekonomi, social välfärd och sammanhållning ska förenas med miljö. Miljö kvalitetsmål som rör konsumtion är: *Ett rikt odlingslandskap* (mat), *Begränsad klimatpåverkan* (boende, mat, resor, shopping), *Frisk luft* (transporter). Målen kan utgöra målsättning för undervisningen i enskilda övningar eller vara intentioner för att påverka och agera i närsamhället.

Hållbar konsumtion – allmänt om konsumtion – lärande för hållbar utveckling

Lgr 11

Skolans uppdrag

Undervisningen ska belysa hur samhällets funktioner och vårt sätt att leva och arbeta kan anpassas för att skapa **hållbar utveckling**.

Övningar och aktiviteter

Nedan följer ett antal sidor med olika övningar och aktiviteter. De är indelade i årskurs 1-6 och 7-9. Varje övning innehåller flera aktiviteter där den första aktiviteten har som syfte att eleverna *ska uppleva, upptäcka och förstå*. Den andra påföljande aktiviteten har som syfte att eleverna ska nå *insikt* och ges möjlighet att *handla* konkret utifrån denna insikt.

Inledning

Konsumtionssamhället är ett begrepp som omfattar världens samhällen, där begäret att köpa är större än behovet. Massproducering av varor i fattiga länder till låga priser har gjort det möjligt att kunna konsumera i en allt större omfattning.

Flera perspektiv som naturresursuttag och orättvis fördelning visar att dagens konsumtion är ohållbar. Många människor vet om och förstår att världen måste förändras. Men den stora frågan är hur? Forskningsrådet Formas har gett ut en pocketbok som heter Konsumera mera – dyrköpt lycka. Här ger forskarna sin syn på saken, som kan generera allmänheten nya tankar inför framtiden.

Hållbar konsumtion – allmänt om konsumtion – lärande för hållbar utveckling

http://www.formas.se/formas_shop/ProductList.aspx?id=1864

Konsumtionen har ökat kraftigt de senaste hundra åren. Men lyckligare har vi inte blivit. Varför fortsätter vi ändå att konsumera allt mera? Hur ska vi tillräckligt snabbt lära oss att leva med den enda planet vi har? Borde politikerna se till att avskaffa alla stöd till ohållbar konsumtion? Hur stor makt har vi som konsument? Kan man vara både rik och miljövänlig? Eller behövs det kanske nya samhällssystem för att rädda världen? Hur ser olika forskare på saken? Läs boken så får du veta!

En köpfridag (Buy Nothing Day) med mottot ”*Handla genom att inte handla*” inrättades 1992 i Canada. Vanligtvis infaller den sista lördagen i november i samband med att julhandeln startar. Den köpfria dagen vill uppmärksamma att miljontals människor har en livskultur, som handlar om hetsen att shoppa nya saker/nya moderna prylar.

Idag finns flera begrepp knutna till ideologier med livsstilar/livskulturer som ifrågasätter konsumtionen. ”*Simple living*” (http://en.wikipedia.org/wiki/Simple_living) och ”*Downshifting*” (<http://en.wikipedia.org/wiki/Downshifting>). Hållbar livsstil har en ekologisk grundsyn där naturresursuttag, energi, transporter och konsumtion är kopplat till det globala ekologiska fotavtrycket.

Varför konsumtion?

Konsumtion har flera olika sidor. Det finansiella systemet stödjer ökad konsumtion, som del i en tillväxt med fler arbetstillfällen. Den ökade näringssektorn i världen är turism, som har ett ben i shopping – *shoppingturism*. Shoppingens ändamål för den enskilda människan kan se olika ut, men inbegriper en handling som har olika grunder. Det kan vara ett sätt att fördriva fritiden, ett fritidsintresse eller det kan vara ångestdämpande för sorger eller otillräcklig bekräftelse.

Tolv artiklar om köpbegär finns att läsa i Svenska Dagbladet.

http://www.svd.se/nyheter/idagsidan/trender/olga-saknar-enkel-gladje-fran-sovjet_696629.svd

Konsumtionens påverkan på miljön

Den ekonomiska tillväxten grundar sig på en ökad konsumtion av framförallt varor/ produkter. Om produkterna baserar sig på råvaror är det direkt kopplade till ännu större naturresursuttag. Om avfall återanvänds är det energiuttaget som blir den största belastningen. Konsumtion påverkar miljön oavsett om det tas miljöhänsyn och om det används miljöteknik. Alla vet idag att det sker en påverkan, men hur ska mänskligheten komma till rätta med problemet. Det finns grupper i samhället som tror att det är en möjlighet att kunna ställa om till en konsumtion av gröna tjänster med låg miljöpåverkan, men det krävs en enorm ansats från världssamfundet.

Här undrar andra om mänskligheten överhuvudtaget ska sträva efter ekonomisk tillväxt eller utvecklade livskvalitet. Eftersom konsumtion är den viktigaste faktorn i det traditionella finansiella systemet, så finns det få andra system att luta sig mot om välfärden ska hållas intakt. Miljöpåverkan kommer att tvinga fram drastiska omställningar för att lösa naturresursuttag och energiproduktion.

Hållbar konsumtion – allmänt om konsumtion – lärande för hållbar utveckling

Läs mer:

Miljöaktuellt: <http://miljoaktuellt.idg.se/2.1845/1.215821/sa-ska-hallbar-konsumtion-uppmuntras>

Naturvårdsverket: <http://www.naturvardsverket.se/Start/Klimat/Konsumtion-och-klimat/Konsumtionens-klimatpaverkan/>

Bhutan som frångått BNP (GNP) och istället mäter GNH Gross National Happiness.

<http://www.grossnationalhappiness.com/>

Artikel på Svenska: <http://global.finland.fi/public/default.aspx?contentid=260145>

Källkritik

Läroplanen framhåller ett källkritiskt förhållningssätt vilket får allt större betydelse när eleverna kan hitta information på internet. Källkritik innebär att

- källan till det som skrivits, illustrerats eller fotats är en person, en avsändare bakom materialet. Det kan vara någon på det digitala nätet men också någon elev på skolan
- vara intresserad av perspektivet, värden och att kunna analysera och ifrågasätta och inte tar för givet att allt är sanning eller fakta.

Skolverket har en lathund som visar vad eleverna behöver kunna. Här är en sammanfattning av innehållet

(<http://www.skolverket.se/skolutveckling/itiskolan/kollakallan/kallkritik/fakta/lathund>).

- Granska information och ta reda på: Vem som har gjort webbsidan? Varför hemsidan är gjord? Hur ser hemsidan ut?
- Jämför hemsidor
- Vilka andra ställen som bibliotek, tidningar kan information hämtas? Vilken var det bästa stället?

Allmänt om konsumtion

Den ökade konsumtionen i världen visar idag en märkbar påverkan på klimatet. Begreppet hållbar konsumtion omnämndes första gången i samband med hållbar utveckling under Rio konferensen och i handlingsprogrammet Agenda 21 1992. Världens konsumtionsmönster hänger intimt samman med den globala naturresursförbrukningen/naturresursuttaget och den ökade ekonomiska tillväxten. Tillväxt är inte ett tillstånd, utan en pågående förändringsprocess, där både människor och miljö tar skada.

Naturvårdsverket skrev i en rapport (2003) om olika produkters livscyklar och deras utsläpp. Det framkom att flera nyckelaktiviteter är avgörande; nämligen bilåkandet, uppvärmningen av bostäder, elanvändning, köttkonsumtion och flygtransporter. Produkters miljöbelastning ur ett helhetsperspektiv blir alltmer nödvändigt och Naturvårdsverket utvecklar nu styrmedel för hållbar konsumtion.

Bilen, biffen, bostaden - hållbara laster, smartare konsumtion var en statlig utredning (SOU 2005:51) som beskrev hur hushållens konsumtion kunde bli smartare för plånboken och hälsan. De tre områdena äta, bo och resa hållbart lyftes fram. I utredningens betänkandet har hållbar konsumtionsutveckling återgetts med både synergieffekter och potentiella konflikter i de olika dimensionerna.

I rapporten *Den svenska konsumtionens globala miljöpåverkan* (2010) visade konsumtionsperspektivets påverkan på klimat, luft, vatten, mark och kemikalier. Här har tagits hänsyn till en produkts utsläpp under hela livscykeln, oavsett var utsläppen har uppstått. Livscykeln utgår från råvaruframställning, produktion, distribution och användning till avfallshantering, som sedan har fördelats till den enskilde konsumenten.

Många begrepp har använts för att belysa användandet av naturresurser och energi. Metoder för att mäta nuläge och strategier för framtiden är bland annat *faktor 10* respektive *ekologiska fotavtryck*. *Faktor 10* innebär ett långsiktigt mål för industriländerna, där naturresursuttaget bör vara en tiondel av idag. Organisationen Medveten Konsumtion arbetar mot en ökad kunskap om konsumtionens effekter på miljön utifrån *reduce, reuse, recycle och respect*. Studier av *ekologiska fotavtryck* ger en bild över naturresursuttaget, som gör det lättare att förstå och att förändra konsumtionsmönster. Fotavtrycket är ett statistiskt mått över produktion och konsumtion.

Ett ekologiskt fotavtryck är ett sätt att mäta resursförbrukning och avfallsproduktion för en individ eller nation. Fotavtrycken mäts i hektar (ha) över biologiskt produktiva ytor (land och hav) per individ och per år (www.mfot.be).

Fotavtrycket är i realiteten en följd av människors konsumtion. Inverkan på miljön är när mat, kläder, prylar, bostäder, offentliga byggnader, infrastruktur, transportmedel med mera produceras, får effekter på skogar, hav, vattendrag, mark, luft och biologisk mångfald (växter och djur).

Läs mer:

WWF www.wwf.se/v/ekologiska-fotavtryck/1127697-ekologiska-fotavtryck-startsidawww.wwf.se/utbildning/skolan/elevarum/testa-din-skola/1180390-ny-smart-kalkylator-hjalper-ungdomar-och-skolor-att-mata-sina-ekologiska-fotavtryck

FN – förbundet www.globalis.se/Statistik/Ekologiskt-fotavtryck#bars

Klimatsmart <http://klimatsmart.se/?page=videos&id=43>

Hållbar konsumtion – allmänt om konsumtion – lärande för hållbar utveckling

I *miljöekonomin* analyseras miljöfrågorna utifrån etablerade nationalekonomiska teorier. Värdet av naturresurserna/miljön vägs in i samhällets beslut och kostnadsberäknas. Perspektivet innebär att undvika eller minimera konsekvenserna för människa och miljö, men att fortfarande ha lönsamhet och ökad tillväxt i fokus.

Läs mer:

Naturvårdsverket <http://www.naturvardsverket.se/sv/Start/Lagar-och-styrning/Miljoekonomi/>

Ekologisk ekonomi utgår inte från de gängse nationalekonomiska modellerna, utan har ett tvärvetenskapligt helhetsperspektiv. Perspektivet utgår från ekologi och naturresurskapitalet. Här anses att den hållbara utvecklingen inom alla områden kräver att miljöhänsyn bör tas i alla beslut. Inom ämnet finns olika synsätt till exempel en räntefri ekonomi, ett samhälle utan tillväxt eller en styrd tillväxt utifrån kvalitet och effektivitet.

Läs mer:

Wikipedia http://sv.wikipedia.org/wiki/Ekologisk_ekonomi

Stockholms universitet <http://www.ink.su.se/pub/jsp/polopoly.jsp?a=11679&d=3584>

Årskurs 1-9

Det var bättre förr

Syftet är att förstå vad som gör att världen upplevs bra

http://paradiemakarna.com/?page_id=458

<http://www.enjoy.se/prod.php?id=33570&gen=db>

Upplevelse
Upptäckt
Förståelse

Aktivitet 1

I olika situationer hörs mottot *Det var bättre förr*. Var det verkligen bättre förr? Och när är förr i tiden? De faktiska förhållandena i samhället med ekonomi, arbetsförhållanden, partnerskap, frihet,

Hållbar konsumtion – allmänt om konsumtion – lärande för hållbar utveckling

diskriminering var inte bättre, utan snarare att människors framtidstro var bättre. Det fanns en känsla av att vara på väg in i en ljus framtid under 1960- och 1970 talet, som ibland kan kopplas samman med den fysiska verkligheten/realiteten.

Efter ett inledande samtal eller en film får eleverna i uppgift att fråga vuxna hemma eller andra närstående, när de tyckte samhället var som bäst och varför. Resultatet sammanställs i två spalter, se nedan

När det var som bäst?	Varför – motiv?	Tankar som uttalats

Läraren försöker tillsammans med eleverna se om motiven handlar om konsumtion eller något annat som gör att människor ser vissa tidsperioder som bättre än andra.

En annan variant är att jämföra bilder från förr och se hur det ser ut idag utomhus. Det innebär att visa platser i närmiljön besöks. Hembygdsföreningen kan säkert hjälpa till att hitta bilder i sitt arkiv.

För att ämnet inte blir för tungt kan läraren använda en film från You Tube som lockar till skratt med Robert Gustavsson.

Se <http://www.youtube.com/watch?v=xQkRcoa24DA>

Insikt
Handling

Aktivitet 2

En fortsättning är att de äldre eleverna funderar på:
Hur skapar vi en vision/framtidstro om en bättre morgondag?

I små grupper diskuterar de och formulerar en vision som illustreras med både bild och text.

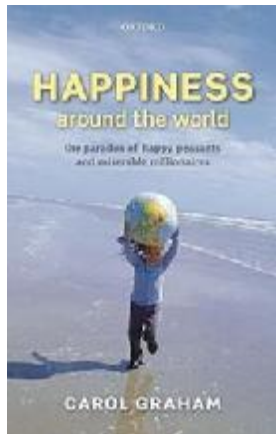
Handlingsruta (om vad som kan göras i elevernas närmiljö)

- Gör en utställning med visionerna, grupperade i olika områden
- Skriv uppsatser hur det framtida samhället kommer att vara för dagens unga

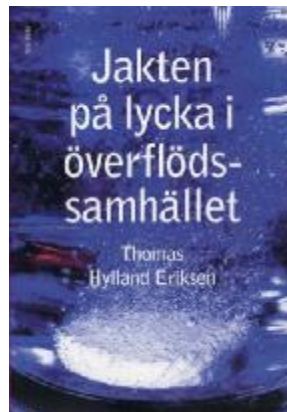
Lycka/Lyckoforskning

Syftet är att reflektera över konsumtion och lycka

Hållbar konsumtion – allmänt om konsumtion – lärande för hållbar utveckling

<http://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=503&artikel=3708020>

<http://www.lyckobloggen.se/?m=200909&page=3>

Upplevelse
Upptäckt
Förståelse

Aktivitet 1

Lyckoforskning är en relativt ny vetenskap som handlar om välbefinnandet. Den bedrivs inom ämnen som hälsa och omvårdnad, hjärnforskning, filosof, sociologi och nationalekonomi.

I lyckoforskning finns flera ansatser: lycka och tillväxt, lycka och frihet, lycka och livsvärde.

En betydelsefull fråga att ställa sig är: Varför är vi inte lyckligare med ökad välfärd? Här har forskningen tittat på tillväxten och dess önskvärdhet. Hittills har vetenskapen konstaterat att det finns en stark korrelation mellan lycka och tron på en bättre framtid, snarare än förbättrat välbefinnande.

*Flow*begreppet är kopplat till lycka, vilket innebär känslan av lycka till följd av att man ägnar sig åt krävande uppgifter, att man är på väg att förverkliga sina mål.

En central roll har även människans upplevelser av lycka. Upplevelsen kan vara förenad med jämförelser och förväntningar, där ojämlikhet är en faktor.

Lärare startar ett tema om lycka och låter eleverna fundera på vad lycka är för dem. Efter samtalet skriver de ner sina upplevelser utifrån:

Då var jag lycklig

- Lyckligaste dagen/stunden i mitt liv.

Berättelserna sammanställs i ett mindre häfte.

Handlingsruta (om vad som kan göras i elevernas närmiljö)

- Planera en konsumtionsfri upplevelse gärna utomhus med den egna klassen eller bjud in fler att delta

Lyckobank

- Sätt
 - Må
- gemenskap

Insikt
Handling

Aktivitet 2

Avslutningsvis bestämmer eleverna och läraren att göra en upplevelse, som inte kostar något. Den ska vara helt konsumtionsfri. De planerar tillsammans och genomför.

Hållbar konsumtion – allmänt om konsumtion – lärande för hållbar utveckling

Förslag kan vara en naturvandring, diktläsning inne eller utomhus, plocka och tillaga något från naturen, lekar utomhus, göra goda gärningar i närmiljön.

Läs mer:

<http://www.tidskrift.nu/artikel.php?Id=5994>

http://www.svd.se/nyheter/idagsidan/psykologi/lycka-ar-att-kunna-gilla-laget-och-sig-sjalv_488295.svd

http://www.ne.se/report/fullreport.jsp?i_sect_id=RP90780

Hållbar konsumtion – allmänt om konsumtion – lärande för hållbar utveckling

Dygderna/Optimist – Pessimist

Syftet är att reflektera över etik och moral hos individer i dagens samhälle

De sju dödssynderna /kardinalsdygderna

- Högmod
- Girighet
- Vällust
- Avund
- Frosseri
- Vrede
- Lättja

<http://henrikolsson.eu/category/pessi/>

<http://www.missionskyrkannasio.se/default.aspx?lang=SE&articleId=642>

Upplevelse
Upptäckt
Förståelse

Aktivitet 1

Hopp kan vara en lagom mängd optimism och pessimism som kan generera förändringskraft.

De fyra antika dygderna *rättrådighet, tapperhet, vishet och måttfullhet* var ett rättesnöre, en moralistisk hållning i samhället. Dessa personliga karaktärsdragen var eftertraktansvärda och införlivades som en social norm. Måttfullhet var ett moraliskt drag som egentligen handlade om det vi idag kallar lagom. Den kristna tron under medeltiden lade till tre gudomliga dygder nämligen *tro, hopp och kärlek* och ibland även *ödmjukhet*. Idag finns dygderna i samhällets kultur antingen som en personlig karaktär eller som något etiskt i det undermedvetna hos människor.

De sju dödssynderna, kardinalsdygderna eller vad som kallas lasterna i katolicismen var en utgångspunkt för etiska samtal (se rutan bredvid). Motsatsen finns i de sju dygderna som tillkom under medeltiden när diskussioner fördes om kampen mellan det goda och det onda. De vanligaste dygderna, vars motsats finns i lasterna *ödmjukhet, generositet, kyskhet, medmänsklighet, avhållsamhet, tålmod* och *flit*.

Ibland skiljs de från kardinaldygderna: *omdöme, rättvisa, måttfullhet, styrka* respektive de gudomliga dygderna *tro, hopp* och *kärlek*. Omdöme har många gånger under historien haft en framträdande roll.

Världen idag kan lätt ge upphov till pessimism och känslan av att inte kunna delta eller kontrollera vart vi är på väg. Vilken karaktär har jag som person? Vilket perspektiv ser jag på världen ?

Hållbar konsumtion – allmänt om konsumtion – lärande för hållbar utveckling

<http://varjevinslijevardag.wordpress.com/2011/06/05/ankare>

LOT-R test optimism

Följande frågor handlar om Dig själv. Du ska tala om hur bra Du tycker ett påstående stämmer in på just Dig. Ringa in det svar som bäst passar in på Dig. Det finns inga rätt eller fel. Försök att besvara påståendena ärligt och låt inte svaren på föregående fråga påverka svaret på nästa fråga.

För varje påstående finns följande svarsalternativ att välja på:

- 0= Stämmer inte alls
- 1= Stämmer inte
- 2= Stämmer delvis
- 3= Stämmer
- 4= Stämmer precis

1. I osäkra tider väntar jag mig vanligen det bästa	0 1 2 3 4
2. Jag har lätt för att slappna av	0 1 2 3 4
3. Om något går fel så händer det mig	0 1 2 3 4
4. Jag är optimistisk om min framtid	0 1 2 3 4
5. Jag har stor glädje av mina vänner	0 1 2 3 4
6. Det är viktigt för mig att vara sysselsatt	0 1 2 3 4
7. Jag tror sällan att det ska gå bra för mig	0 1 2 3 4
8. Jag har lätt för att bli upprörd	0 1 2 3 4
9. Jag tror på att: "det finns inget ont som inte har något gott med sig"	0 1 2 3 4
10. Egentligen räknar jag inte med att det skall gå bra för mig	0 1 2 3 4

Tolka resultatet fyra kategorier - stor pessimist (0-6 poäng), liten pessimist (7-12 poäng), liten optimist (13-18 poäng) samt stor optimist (19-24 poäng).

Läraren inleder med att förklara begreppen optimist och pessimist och vad hopp kan innebära. Eleverna får 1-2 minuter att fundera och eventuellt skriva ner hur de själva uppfattar sin omvärld.

För de yngre eleverna kan samtalet vara det viktigaste efter deras egen reflektion. Det kan följas av att de ritar vad som inger dem hopp.

Äldre elever får läsa påstående och ringa in vad de tycker passar in på dem själva. Påståenden är hämtade från LOT-R (the life orientation test revised), ett validerat mätinstrument som används inom vårdvetenskap.

Läs mer:

<http://www.centreforconfidence.co.uk/pp/techniques.php?p=c2lkPTQmdGkPTMmaWQ9MTAx>

Läraren listar vad som är vad under rubrikerna optimism respektive pessimism. Här är det viktigt att pessimism inte alltid är dåligt, utan kan vara till hjälp utifrån ett säkerhetstänkande. Balansen mellan optimism och pessimism kännetecknas av realism. Samtalet här är viktigt. Hur kommer vi att agera som individer i framtiden. Kan vi byta perspektiv ibland? Behöver mänskligheten fundera på andra sätt att vara?

Vanliga dygder

- Ödmjukhet
- Generositet
- Kyskhet
- Medmänsklighet
- Avhållsamhet
- Tålmod
- Flit

Kardinaldygdena

- Omdöme
- Rättvisa
- Måttfullhet
- Styrka

Gudomliga dygder

- Tro
- Hopp
- Kärlek

Hållbar konsumtion – allmänt om konsumtion – lärande för hållbar utveckling

Insikt
Handling

Aktivitet 2

Avlutningen kan göras med en kortare vandring utomhus för att se om naturens grönska och sol inger hopp och optimism.

Svensk produkt eller en sydamerikansk/afrikansk

Syftet är att visa vad är det som avgör när en produkt väljs i butiken

<http://www.svenskacentralarkivet.fi/arkivet/>

<http://www.svenskafans.com/varlden/sydamerika/>

Upplevelse
Upptäckt
Förståelse

Aktivitet 1

Går handel och miljö ihop?

Frågan är svår att besvara med ja eller nej. Frihandels principer innebär att det är fördelaktigt att producera varor på en plats vid en viss tidpunkt - så kallade komparativa fördelar. Handelsregelverk kan genom tullar, avgifter och kvoter förhindra frihandels principer så kallade protektionism. Hänsyn tas inte heller till om något land inför subventioner för en viss varuproduktion, oftast jordbruksprodukter som gör att konkurrensen inte är på lika villkor. Frihandeln som företeelse tar inte hänsyn till om varor är producerade under miljövänliga och rättvisa betingelser. Miljö och kvalité däremot styrs av politiska beslut och gemensam lagstiftning. I EU finns en gemensam miljö och livsmedellagstiftning för den inre marknaden.

Är då en svensk tomat bättre än en spansk eller en svensk bil bättre än en japansk?

Fallet med tomaten går att belysa utifrån ett energi perspektiv där både växthusodling och transporter ingår. Om tomaten är Krav/ekologisk odlad påverkas valet hos konsumenten av miljögifter och kvalité.

Hållbar konsumtion – allmänt om konsumtion – lärande för hållbar utveckling

Den svenska bilen består av många delkomponenter som kommer från hela världen, men monteras i vårt land. Är skillnaden mycket större i Japan?

Läraren inleder med hur urvalet av produkter ser ut i svenska butiker. Vad är miljövänligt? Hur tänker en person?

Eleverna delas in i smågrupper. De väljer en butik där de ska undersöka sortimentet för en viss produkt. Varor som de kan undersöka är mobiltelefoner, musli flingor, mössor, glassar. Exempel på kriterier kan vara följande:

Vara	Tillverkningsland	Förpackning	Storlek	Design	Kvalité	Pris	Miljömärkning

Om det är matprodukter kan eleverna lägga till kriterier som smak, konsistens och färg.

Efter att grupperna har kartlagt sortimentet, väljer de ut vilka varor som de kan tänkas köpa och motiverar varför. Grupperna redovisar för varandra.

En avslutande diskussion leds av läraren utifrån: Var valen de mest miljövänliga eller inte? Det är viktigt att lyfta fram att alla samtal leder till nya insikter, som finns med när någon handlar nästa gång.

Observera att det finns energi och osynligt material, som inte syns i slutprodukten, men som påverkar miljön. Det kan vara soja kraftfoder för djur i kött produktionen eller energiframställning i förädlingsindustrin. För att se helheten behövs livscykelanalyser (se övningen *Livscykelanalyser*).

Handlingsruta (om vad som kan göras i elevernas närmiljö)

- En produkt lanseras genom att marknadsföra den utifrån vissa kriterier. Därutöver väljs en kanal för marknadsföring t.ex. affisch, radioreklam, youtube film, vykort

Insikt
Handling

Aktivitet 2

De äldre eleverna skriver loggbok om vad de handlar de närmsta veckorna eller månaden samt vad det är som gör att de väljer ett speciellt märke framför andra alternativ.

Fair Trade/Rättvis handel

Syftet är att reflektera och agera för en hållbar värld, där rättvisa och naturresursuttag är sammankopplade med världshandeln

Hållbar konsumtion – allmänt om konsumtion – lärande för hållbar utveckling

<http://www.engelholm.se/fairtrade>

<http://www.fairtrade.se/cldoc/1000.htm>

<http://helapingsten.wordpress.com/2011/12/02/forsvar-for-fairtrade/>

Upplevelse
Upptäckt
Förståelse

Aktivitet 1

Globaliseringen har lett till att fler produkter finns tillgängliga i den dagliga handeln. Frihandeln och ökade utvecklingsmöjligheter för många länder har gjort att fattiga människor har kommit i kläm. Det har speciellt skett i länder med hög korruption, samtidigt som multinationella företag har tagit ut hög profit på råvaror och inte heller återinvesterat.

Det finns en organisation Fair Trade, som uppmärksammar de sociala villkoren som många arbetar under. Det kan vara

*Barnarbete, extremt långa arbetsdagar,
hälsofarlig arbetsmiljö, sexuella trakasserier,
dåliga löner, kortsiktiga handelsavtal och frånvaro av demokrati...*

Världshandelsorganisationen (förkortas **WTO** från engelskans *World Trade Organization*) är en internationell organisation för medlemsländer, vars syfte är att övervaka och liberalisera internationell handel.

Människan och lokalsamhället står i fokus för Fair Trade mål om rättvis handel. Det är ett handelssamarbete mellan producenter, importörer, butiker och konsumenter.

Läs mer:

<http://fairtradeorg.se/sv/content/om-r%C3%A4ttvis-handel-0>

Frihandel innebär inga handelspolitiska åtgärder med tullar, avgifter eller importkvoter. Näringslivet stödjer frihandel, som en förutsättning för marknadsekonomi och konkurrens. I EU:s lagstiftning är handeln öppen mellan medlemsländerna.

Läraren inleder med att berätta om handeln och vilka hänsyn företag behöver ta. De är profit, tillväxt, miljö och rättvisa. Ett case är utgångspunkten för en diskussion om handeln och dess påverkan (Bilaga 1).

Grupper/par läser artikeln och diskuterar fallet utifrån frågeställningarna:

Vad är viktigt i artikeln? Vad var miljövänligt? Hur hanterar handeln miljö och rättvisa? Är handel en förutsättning för tillväxt?

Artikeln kan diskuteras gemensamt utifrån en värderingsövning. Det kan vara en fyra hörn övning med påståendet *Vem är ytterst ansvarig till att Fair Trade produkter finns i butikerna?* Alternativen

Hållbar konsumtion – allmänt om konsumtion – lärande för hållbar utveckling

kan vara butiksägarna, politikerna, importörerna, konsumenterna. Hur värderingsövningar går till finns att läsa i avsnittet Avfall, övning Matsvinn.

Insikt
Handling

Aktivitet 2

Avslutningsvis diskuterar de äldre eleverna förslag till vad de kan göra för att fler ska köpa Fair Trade produkter. Att påverka butikerna i närmiljön är en handlingsinriktad åtgärd som kanske är möjlig att genomföra.

Årskurs 7-9

Livscykelanalyser

Syftet är att se hur en produkt går från vaggan till graven

http://www.nexans.se/eservice/Sweden-sv_SE/navigate_250117/Livscykelanalys.html

<http://www.billingska.se/livscykelanalys-lea-ringar-pa-vattnet/2421-0>

Upplevelse
Upptäckt
Förståelse

Aktivitet 1

Miljöpåverkan kan uppstå i många led av en produktionskedja. När vi talar om miljöförstöring i samband med att en vara framställs tillkommer transporter, energi, avfallshantering. För att få en helhetssyn används begreppet *livscykelanalys* (LCA) för en produkt, vilket innebär en metod som visar en produkt från vaggan till graven. Resursförbrukning och utsläpp i luft, vatten och mark ses över i alla led från råvaruutvinning, tillverknings- och förädlingsprocesser till avfallshanteringen. Energi, transporter och distributioner inkluderas.

Producentansvar

- Producenterna ansvarar för insamling av kasserade varor
- Sverige har ett lagstadgat producentansvar för åtta produkter. De är förpackningar, däck, bilar, returpapper, batterier, läkemedel, digitala varor, radioaktiva produkter.
- Krävs ett returinsamlingsystem för återanvändning, återvinning eller energi

Livscykel

Handlingsruta (om vad som kan göras i elevernas närmiljö)

- Planera för ekologiska och Fair Trade produkter i skolans café eller inför föräldrar möten och klassfester
- miljöpåverkan avseende klimat, försurning, resursutarmning
- De ekonomiska beräkningarna kallas även *Livscykelkostnadsanalys*

Hållbar konsumtion – allmänt om konsumtion – lärande för hållbar utveckling

Produktionen utgör oftast den största delen av livscykeln till skillnad mot transporterna som är en mindre del. Resultatet värderas och därefter görs en bedömning av miljöeffekterna.

I Wikipedia kan läsas följande om livscykelanalys:

Även efter att ha genomfört kategoriseringen kan det vara svårt att svara på frågan om en produkt är [miljövänligare](#) än en annan. Det beror på hur vi värderar olika slag av miljöpåverkan när de ställs mot varandra. Är en viss minskning av föroreningen bättre än en viss annan minskning av växthuseffekten? Vad betyder det att arbetare och närboende till platinagruvor utsätts för miljörisker och allvarliga arbetsskador så att vi kan få katalysatorer och utsläpp av olika kväveoxider från bilar därmed kan minska? Det finns olika värderingsmetoder som väger samman miljöpåverkan efter egna värderingskriterier. Med en sådan värderingsmetod kan man räkna fram ett slags poängtal, exempelvis miljöskadekostnaden, för en livscykel och därmed rangordna olika produkter med hänsyn till deras miljöpåverkan. Värderingsmetoder är omdebatterade, vilket är naturligt eftersom värderingar kan vara så olika. Vi måste på något vis ändå värdera en LCA för att ha nytta av den. I en värderingsmetod är värderingsgrunderna explicit beskrivna och kvantifierade, vilket möjliggör kritisk granskning och diskussion. Resultat från alternativa värderingsmetoder på samma LCA kan jämföras med varandra. Rent tyckande saknar en sådan transparens och jämförelsemöjlighet. Därför kan värderingsmetoder fungera som bra stöd för sakliga miljödebatter när vi måste välja mellan att acceptera eller hantera olika miljöproblem.

Miljöpåverkan är nyckelordet för temat. Vad betyder/innebär det?

Läraren startar med att göra en mindmap över en produkts alla led. I varje process/mellanled kan uppstå miljöproblem. Eleverna behöver förstå produktionskedjan, innan arbetet med livscykelanalysen börjar. I förväg listar läraren ett antal produkter som är både relevanta och lätta att hitta fakta om. Förslag kan vara livsmedel eller de produkter som lyder under lagstiftningen för producentansvar (Se rutan).

Eleverna delas in i smågrupper och de väljer vardagliga produkter som till exempel mobiltelefoner, smink, chips, läsk, bomullskläder. De prövar att göra en LCA. Livscykelanalysen redovisas tydligast genom en cirkel där text, bilder och pilar infogas (se bildförslag ovan).

Handlingsruta (om vad som kan göras i elevernas närmiljö)

- Bilder av livscykelanalyser för olika matprodukter pryder väggarna i matsalen

Insikt
Handling

Aktivitet 2

Hållbar konsumtion – allmänt om konsumtion – lärande för hållbar utveckling

Livscykelanalyser görs endast på matprodukter som serveras i skolans matsal. Det kan vara bröd, tomatketchup,

Läs mer:

<http://www.greppa.nu/omgreppa/omwebbplatsen/artikelarkiv/aldreartiklar/nyhetsarkiv/tidigarear/nyhetsarkivet20012005/matenochmiljonlivscykelanalysavjulivsmedel.5.1c0ae76117773233f780003861.html>

Hållbar konsumtion – allmänt om konsumtion – lärande för hållbar utveckling

Handel och naturresursuttag/Ekologisk fattigdom

Syftet är att inse hur vår konsumtion är kopplad till naturresursuttag, fattigdom och naturkatastrofer

<http://www.millenniemaalen.nu/mal1/>

<http://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=3345&artikel=4152975>

Upplevelse
Upptäckt
Förståelse

Aktivitet 1

Idag finns en utbredd social fattigdom i många av världens länder. Det behöver inte innebära att nationen tillhör låginkomst länderna, utan att det kan finnas stora fattiga grupper i alla samhällen.

Vad innebär ekologisk fattigdom? Är det samma som biologisk utarmning? Kan den kopplas samman med fri handel och konsumtion?

Temat kan starta med att läraren listar kriterier/kännetecken för begreppet fattigdom tillsammans med eleverna.

Eleverna delas in i grupper. De får var sin bild på en plats med naturkatastrof och/eller biologisk utarmning är tydlig (Bilaga 2). Frågeställningar runt bilden kan vara: Vilken typ av miljöpåverkan kan ha orsakat miljöförstörelsen? Hur känns det att se vad som har hänt?

Läraren listar alla elevernas känslor över miljöförstörelsen och samtalar om dessa ord kan stå för ekologisk fattigdom?

Insikt
Handling

Aktivitet 2

Eleverna kan även arbeta med utsatta platser i närmiljön, som har förstörts ekologiskt. I grupper föreslår de någon plats, som de i hemuppgift tar bilder av. Därefter gör de efterforskningar på vad som har hänt och vem som är ansvarig. I en avslutande diskussion är det betydelsefullt att läraren betonar att allt syns inte t.ex. luf- och markföroreningar.

Handlingsruta (om vad som kan göras i elevernas närmiljö)

- Platserna redovisas med bilder och text på skärmar. Utställningen visas på biblioteket eller annan allmän plats i kommunen

Hållbar konsumtion – allmänt om konsumtion – lärande för hållbar utveckling

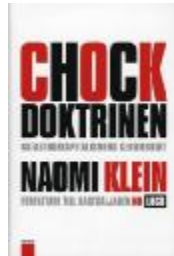
Hållbar konsumtion – allmänt om konsumtion – lärande för hållbar utveckling

Tillväxt

Syftet är att inse hur framtid, tillväxt och idéer/innovationer har betydelse för samhället och hållbar utveckling

<http://www.adlibris.com/se/product.aspx?isbn=9170371563>

http://www.tillvaxtverket.se/2_21099e4211f6ba8c87b800016732.html

Upplevelse
Upptäckt
Förståelse

Aktivitet 1

Eleverna ska få möjlighet att ta initiativ och ansvar samt utveckla sin förmåga att arbeta såväl självständigt som tillsammans med andra. Skolan ska därigenom bidra till att eleverna utvecklar ett förhållningssätt som främjar entreprenörskap.

Tillväxtverket är en myndighet inom Näringslivsdepartementet, vars mål är att skapa fler och växande företag för hållbar tillväxt i regioner. Här ses hållbar tillväxt som en samhällsstrategi. Ett av deras prioriterade uppdrag är att aktivt arbeta för innovativt entreprenörskap.

Entreprenörskap eller entreprenöriellt lärande är en del i uppdraget och värdegrunden för läroplanen (Lgr 11)

Skolverket visar tydligt vikten av framtida företagande där Sverige har vidgat sin arbetsmarknad och konkurrenskraft. Det innebär att bland annat att arbeta med idéer och utvecklingsprocesser inom olika verksamhetsområden (se kursplan entreprenörskap gymnasieskolan), Idag är en av Sveriges exporter konsultverktjänster inom samhällsplanering och hållbara städer, framförallt till Kina.

Läs mer:

http://www.skolverket.se/polopoly_fs/1.140555!Menu/article/attachment/Entrepren%25F6rskap%2520i%2520styrdokumenten.pdf

Naomi Klein, kanadensisk samhällsdebattör som skrev boken *Chockdoktrinen*. Den är en hyllad bok som kritiserar nyliberalism, men har dock fått stor kritik på grund av sakfel och förvanskningar av den globala världsbilden. Hon förordar sex punkter för framtidens tillväxt (Klimatmagasinet Effekt 2011). Dessa punkter är här utgångspunkten för ett utvecklingsarbete om hur de kan realiseras på lokal och/eller regional nivå.

Sex åtgärds punkter

- Rusta upp den kollektiva infrastrukturen
- Återuppliva samhällsplaneringen
- Begränsa företagens makt
- Mer lokal produktion
- Avveckla shoppingkulturen
- Beskatta de rika och de som förstör ekosystemen

Hållbar konsumtion – allmänt om konsumtion – lärande för hållbar utveckling

Läs mer:

<http://www.tillvaxtverket.se/2.21099e4211fdb8c87b800016732.html>

Läraren inleder med NULÄGET I VÄRLDEN. Det kan handla om nyheter i media till exempel finanskriser, arbetslöshet, ungas uppror, torkan på Afrikas horn.

Eleverna är de som lever 2050.

- Vilken framtid vill de ha?

Läraren låter eleverna i smågrupper få en av de sex åtgärds punkterna att arbeta med (Se ovan). Varje grupp ska fundera på hur de vill ha det samt vilka åtgärder de tror måste vidtas. Det viktiga här är inte om allt är relevant, utan att eleverna får skapa idéer och pröva om de håller i ett samtal med andra. Övningen kan ses som en del i ämnet entreprenörskap. Idéerna kan skrivas ned i text, dras muntligt, skissas och sättas upp som bilder.

**Insikt
Handling**

Aktivitet 2

Ämnet tillväxt är tvärvetenskapligt, vilket gör att flera olika kurser och ämneslärare kan vara involverade. En fortsättning är att idéerna försöker omsättas i handling.

Handlingsruta (om vad som kan göras i elevernas närmiljö)

- Skapa en revy om framtiden med texter, musik, teater. Föreställningen ger intäkter till klasskassan.

Referenser

Fairtrade

<http://www.fairtrade.se/cldoc/627.htm> (2011-07-05)